

РОЗДІЛ II

Теорія навчання

УДК 37.091.313:81'243

Софія Васюхник
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки (м. Луцьк)

Особливості використання методу проектів у процесі вивчення учнями іноземної мови

У статті розкривається специфіка вивчення іноземних мов на сучасному етапі, яка полягає у тому, що у цьому процесі необхідно забезпечити усвідомлення учнями відмінностей у рідній та іноземній культурі, формувати у них толерантне ставлення до представників інших народів та культур, навички іноземної міжкультурної комунікації та готовності до діалогу культур, знижувати рівень етноцентризму. Встановлено, що для розв'язання цих завдань у учнів має бути сформована комунікативна компетентність, яка полягає у їхній здатності здійснювати іноземну діяльність, володіти ними способами цієї діяльності і може бути забезпечена лише за умов наявності в учнів певного рівня лінгвістичної компетенції. Обґрунтовується, що ефективним шляхом її формування є використання у процесі вивчення учнями іноземної мови методу проектів, адже він передбачає активну пізнавальну діяльність учня у процесі навчання, спрямовану на оволодіння ним ефективними мовними засобами та навичками іноземної мовної діяльності з урахуванням специфіки функціонування мови у тій чи іншій культурі. Використання цього методу найбільш повно забезпечує формування у учнів лінгвістичної, комунікативної компетенції поза мовним оточенням, забезпечує можливості опанування ним на практиці особливостей функціонування мови у тій чи іншій культурі і сприйняття мови як засобу міжкультурної взаємодії.

Ключові слова: вивчення іноземної мови, метод проектів, особливості використання методу проектів у процесі вивчення учнями іноземної мови.

Постановка проблеми у загальному вигляді та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Людство вступило в такий період розвитку, коли індивіду потрібно застосовувати все більший арсенал різноманітних засобів для задоволення своїх економічних, соціальних, освітніх і культурних потреб. Одним із таких засобів є володіння іноземною мовою, зокрема англійською, адже сучасний глобальний світ є багатонаціональним і багатомовним. У даному контексті навчання іноземних мов на сьогодні розглядається як створення умов для усвідомлення відмінностей у рідній та іноземній культурі, як засіб виховання толерантного ставлення до представників інших народів, зниження рівня етноцентризму, формування навичок іноземної міжкультурної комунікації та готовності до діалогу культур, шлях розширення доступу громадян до світових економічних, соціальних, освітніх і культурних можливостей, забезпечення інтеграції України до європейського політичного, економічного і науково-освітнього простору. Великі можливості у практичній реалізації означених завдань у вивченні іноземної мови має проектна діяльність, використання методу проектів на уроках, в позаурочній та позашкільній роботі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історія виникнення методу проектів сягає 20-х років ХХ століття. Наукове обґрунтування даного методу вперше було подано у працях таких вчених як Д. Дьюї, У. Кілпатрик, Е. Коллінгс та ін. Аналіз наукової літератури показує, що на сьогодні існує значне число праць вітчизняних та російських науковців, у яких розкриваються різні аспекти використання методу проектів у навчанні учнів та студентів. Зокрема, в роботах Є. Полат, О. Пометун, Л. Пироженко подається обґрунтування

проектної діяльності як інтерактивної технології навчання та виховання, О. Гребеннікова розкриває сутність та особливості проектної діяльності як засобу розвитку пізнавальних інтересів старшокласників, І. Олійник розглядає метод проектів як ефективний шлях розвитку комунікативної компетентності учнів. Значне число наукових праць (Н. Абишева, О. Авраменко, Ф. Бегьом, А. Вдовиченко, Т. Душеїна, П. Китайгородська, О. Коберник, В. Сидоренко, А. Терещук, Л. Хоменко, С. Ящук та ін.) присвячено висвітленню тих чи інших аспектів використання методу проектів при вивченні англійської мови.

Мета статті: виділити специфічні особливості використання методу проектів у процесі вивчення учнями іноземної мови.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процеси глобалізації, які на сьогодні набули великого поширення у світі, здійснюють істотний вплив на всі сфери людського буття. Зокрема, як зазначає В. Кремень, глобалізація це не тільки зближення народів і націй, це загострення й небувала раніше конкуренція між державами, між націями. Тільки та держава, та нація, яка матиме максимально згуртоване, об'єднане населення, яке найбільше усвідомить свої національні інтереси у сфері політики, економіки та ін., найбільше зможе захистити свої інтереси у конкуренції з іншими державами й народами, створити кращі умови для громадян своєї країни [4]. У даному контексті істотно зростають вимоги до навчання та виховання підростаючого покоління, змінюються завдання, які покликана розв'язувати освітня галузь. Зокрема, в сучасних умовах все більшої актуальності набувають завдання формування у особистості толерантності до людей з іншими поглядами і переконаннями, звичаїв, які притаманні іншим культурам, умінь бачити особливості власної культури в контексті культур інших народів і світової культури загалом, сприймати світ як сукупність складних взаємозв'язків, коли порушення одного з них може призвести до глобальної катастрофи.

Значний потенціал у розв'язанні вищезначених завдань має вивчення учнями іноземної мови, оскільки у цьому процесі вони прямо чи опосередковано долучаються до культури інших країн, адже мова є важливим елементом культури народу-носія цієї мови [2, с. 31]. Основною метою у процесі вивчення учнями іноземних мов є формування в них комунікативної компетентності, яка полягає у їхній здатності здійснювати іншомовну діяльність, володіння ними способами цієї діяльності, і може бути забезпечена лише за умови наявності в учнів певного рівня лінгвістичної компетенції. У багатьох випадках навчання іноземним мовам зводиться до формування саме лінгвістичної компетенції, яке здійснюється за рахунок використання комплексу умовно-комунікативних або комунікативних вправ, що дозволяють розв'язувати поставлені поточні чи перспективні комунікативні завдання. Так, це дозволяє закласти основи для формування в учня комунікативної компетентності, проте він залишається нездатним здійснювати іншомовну діяльність, використовувати її як засіб міжкультурної взаємодії. Основною причиною такого стану речей є те, що вивчення іноземної мови у багатьох випадках відірвано від вивчення особливостей культури, елементом якої вона є. Дійсно, оскільки предметом мовної діяльності є думка, а мова є засобом формування і формулювання думки і, у той же час, мова є елементом певної культури, то для успішного вивчення учнем іноземної мови, оволодіння ним навичками мовної діяльності, він має знати особливості культури, яку він вивчає та особливості функціонування мови в цій культурі [6].

Розв'язати це складне завдання стає можливим лише змінюючи підходи до вивчення іноземної мови. Суть цих змін полягає в тому, що основний акцент має бути зроблений на активну пізнавальну діяльність учня у процесі навчання, спрямовану на оволодіння ним ефективними мовними засобами та навичками мовної діяльності з урахуванням специфіки функціонування мови у тій чи іншій культурі. Виходячи з цього, можна окреслити такі шляхи ефективного вивчення іноземної мови:

– на уроках, у процесі позаурочної навчальної, дозвілєвої діяльності необхідно створити умови, за яких учень буде активно залучений до усної практики у використанні іноземної мови. Це дасть змогу сформувати у нього необхідні уміння і навички в тому або

іншому вигляді мовної діяльності, лінгвістичну компетенцію на рівні, визначеному програмою і стандартом;

– необхідно створити умови, які спонукають учня до мислення, розумової роботи з актуалізації тих чи інших проблем, усвідомлення їх суті та пошуку шляхів їх розв'язання. У такому процесі активізується мислительна діяльність, продукуються нові думки, а мова виступає засобом формування та формулювання цих думок. Відповідно, це дає змогу формувати в учнів на належному рівні комунікативну компетенцію поза мовним оточенням;

– потрібно постійно створювати ситуації, які моделюють економічні, соціальні, професійні взаємовідносини між людьми у певній культурі, актуалізувати увагу дітей на схожості та відмінностях, залучати учнів до програвання відповідних ролей, які відображають ті чи інші особливості носіїв певної культури. Це дає змогу їм пізнавати на практиці особливості функціонування мови у тій чи іншій культурі і забезпечує сприйняття мови як засобу міжкультурної взаємодії.

Як показує практика, найбільш ефективним методом реалізації вищезначених шляхів є метод проектів, адже працюючи над виконанням певного проекту, розв'язуючи проблему, учні перебувають в ситуації невизначеності, що змушує їх проводити пошук до цього невідомих їм шляхів розв'язку цієї проблеми. Безумовно, такий пошук супроводжується дискусіями щодо наявних та потрібних засобів, форми представлення результатів роботи, використання тих чи інших прийомів, необхідності врахування особливостей культури країни, яка вивчається.

Метод проектів набув значного поширення у багатьох країнах світу. Це обумовлено багатьма його перевагами у порівнянні з іншими методами. У першу чергу це обумовлено тим, що метод проектів базується на тій основі, що у процесі його виконання завжди є конкретний результат розв'язання певної практичної чи теоретичної проблеми, який може бути застосований відповідно у певній теоретичній чи практичній діяльності. У процесі роботи над проектом, щоб добитися потрібного результату, його виконавці застосовують навички самостійного мислення, уміння виділяти сутність певної проблеми, прогнозувати результати і можливі наслідки різних варіантів її розв'язання, використовуючи у цьому процесі знання з різних предметних областей. У той же час у процесі роботи над проектом для досягнення потрібного результату використовуються і інші методи – проблемні, дослідницькі, пошукові. Це дає змогу цілісно підійти до розв'язку поставленої проблеми і, при цьому, одержаний практичний результат є особистісно значимим для кожного виконавця, який працює над проектом [7].

По-друге, у процесі роботи над проектом для успішного розв'язання визначеної проблеми виконавцям потрібно інтегрувати знання з різних предметних галузей, застосовувати їх на практиці. Важливо, що у цьому процесі учасники проекту продукують нове знання, генерують нестандартні рішення та ідеї.

Застосування методу проектів у процесі вивчення учнями іноземної мови має свої особливості, які обов'язково потрібно враховувати при організації навчально-пізнавальної діяльності школярів. Узагальнивши результати наукових досліджень ми встановили, що метод проектів є найбільш ефективний, якщо створити умови, за яких учень:

– самостійно здобуває потрібну інформацію для розв'язання завдань, які виникають у процесі виконання проекту (звертання за допомогою до вчителя не виключається, проте це скоріше одиничні факти, а не система). Для успішної реалізації учнями цієї діяльності їм потрібно забезпечити доступ до словників, журналів, брошур, карт, листівок, мережі Інтернет

– планує свої дії і самостійно вирішує, які матеріали йому знадобляться для виконання завдань проекту і де він їх може знайти;

– реалізує себе у різних ситуаціях спільної діяльності над виконанням проекту з іншими учнями, виконуючи різні соціальні ролі (лідера, виконавця, посередника тощо);

– використовує різні способи та методи дослідницької діяльності (збирає необхідну інформацію, аналізує її, висуває гіпотези, робить висновки);

- у процесі роботи над проектом, як правило, спілкується з іншими учнями та вчителем іноземною мовою;
- проявляє пізнавальну творчу активність (шукає у різних джерелах потрібну інформацію, виготовляє чи підбирає ілюстрації до неї, готує презентацію систематизованого матеріалу та ін.);
- має можливість реалізувати себе, незалежно від рівня власного мовленнєвого розвитку (запропонувати оригінальну ідею, шляхи представлення та оформлення матеріалів проекту та ін.);
- у процесі роботи над виконанням проекту, який моделює ситуації спілкування з носієм іншої культури, знайомиться з особливостями мови, традиціями, притаманними цій культурі, отримує практичні навички передачі чи отримання інформації, діалогічної взаємодії;
- працюючи над проектом, здійснює різні види діяльності, що перетворює цей процес у ситуацію постійного руху, пошуку, знімає зайву регламентованість навчального процесу, дозволяє школяреві найповніше розкритись;
- отримує схвальний відгук, позитивну оцінку своєї роботи над проектом з боку вчителя, оскільки робота учнів оцінюється не тільки з точки зору лінгвістичної правильності, а обов'язково відзначаються такі її характеристики як творчий характер, оригінальність, нестандартний підхід у розв'язанні, висока працездатність та ін.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, метод проектів, метою якого є підготовка кінцевого продукту англійською мовою, дає можливість учню самостійно виконати роботу, яка передбачає використання знання іноземної мови, умінь і навичок діалогічної взаємодії у різних ситуаціях, є досить ефективним шляхом навчання учнів іноземної мови. На відміну від комунікативно-рольової технології та технології ситуативної і лінгвістично орієнтованої діяльності, які на сьогодні широко практикуються в школі у процесі вивчення учнями іноземних мов, використання методу проектів є більш продуктивним шляхом, оскільки дає вчителю можливість включити учнів у реальне спілкування, дослідницьку діяльність, процес творення нового, що вимагає продукування ідей, пошуку нестандартних шляхів, засобів, співпраці з іншими виконавцями та втілюється в реальний продукт спільної роботи. Використання цього методу найбільш повно забезпечує формування учнів лінгвістичної, комунікативної компетенції поза мовним оточенням, забезпечує можливості опанування ним на практиці особливостей функціонування мови у тій чи іншій культурі і сприйняття мови як засобу міжкультурної взаємодії.

Джерела та література:

1. Абишева Н. Ефективність застосування методу проектів під час уроків іноземної мови загальноосвітньої школі [Електронний ресурс] / Н. Абишева. – Режим доступу : http://lib.herzen.spb.ru/text/abysheva_102_116_121.pdf.
2. Бордакова О. Особливості підготовки вчителя іноземної мови в умовах глобалізації / О. Бордакова // Науковий вісник Ужгородського національного університету: «Серія Педагогіка. Соціальна робота». – 2008. – Випуск 15. – С. 30–32.
3. Давиденко Ю. Використання інформаційно-комунікативних технологій для мовної освіти / Ю. Давиденко // Іноземні мови. – 2005. – №3. – С. 40–41.
4. Кремень В. Освіта в контексті соціокультурних змін [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://day.kyiv.ua/uk/article/cuspilstvo/osvita-v-konteksti-sociokulturnih-zmin/>.
5. Полат Е. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Е. Полат. – М : Издательский центр «Академия», 2003. – 272 с.
6. Полат Е. Метод проектов на уроках иностранного языка [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://distant.ioso.ru/library/publication/iaproj.htm>.
7. Пометун О. Интерактивные технологии навчання: теорія, практика, досвід / О. Пометун, Л. Пироженко. – К. : А.П.Н., 2002. – 136 с.

References

1. Abiševa N. Efektivnist' zastosuvannâ metodu proektiv pid čas urokov inozemnoï movi zagal' noosvitn' oï školi [Elektronnij resurs] / N. Abiševa. – Režim dostupu : http://lib.herzen.spb.ru/text/abysheva_102_116_121.pdf.

2. Bordakova O. Osoblivosti підgotovki včitelâ inozemnoï movi v umovah globalizaciï / O. Bordakova // Naukovij visnik Užgorod' kogo nacional' ного universitetu: «Serîâ Pedagogika. Social' na robota». – 2008. – Vipusk 15. – S. 30–32.
3. Davidenko Ū. Viktoristannâ informacijno-komunikativnih tehnologij dlâ movnoï osviti / Ū. Davidenko // Inozemni movi. – 2005. – №3. – S. 40–41.
4. Kremen' V. Osvita v konteksti sociokul' turnih zmin [Elektronnij resurs]. – Režim dostupu: <http://day.kyiv.ua/uk/article/cuspilstvo/osvita-v-konteksti-sociokulturnih-zmin/>.
5. Polat E. Novye pedagogičeskie i informacionnye tehnologii v sisteme obrazovaniâ / E. Polat. – M : Izdatel' skij centr «Akademiâ», 2003. – 272 s.
6. Polat E. Metod proektov na urokah inostrannogo âzyka [Elektronnij resurs]. – Režim dostupa: <http://distant.ioso.ru/library/publication/iaproj.htm>.
7. Pometun O. Înteraktivni tehnologii navčannâ: teoriâ, praktika, dosvid / O. Pometun, L. Piroženko. – K. : A.P.N., 2002. – 136 s.

Васюхник Софія. Особенности использования метода проектов в процессе изучения учащимися иностранного языка. В статье раскрывается специфика изучения иностранных языков на современном этапе, которая заключается в том, что в этом процессе необходимо обеспечить осознание учащимися различий в родной и иноязычной культуре, формировать у них толерантное отношение к представителям других народов и культур, навыки иноязычной межкультурной коммуникации и готовности к диалога культур, снижать уровень этноцентризма. Установлено, что для решения этих задач в учащихся должна быть сформирована коммуникативная компетентность, которая заключается в их способности осуществлять иноязычную деятельность, владении ими способами этой деятельности и может быть обеспечена только при наличии учащихся определенного уровня лингвистической компетенции. Обосновывается, что эффективным путем ее формирования является использование в процессе изучения учащимися иностранного языка метода проектов, ведь он предусматривает активную познавательную деятельность учащегося в процессе обучения, направленную на овладение им, эффективными языковыми средствами и навыками иноязычной речевой деятельности с учетом специфики функционирования языка в той или иной культуре. Использование этого метода, наиболее полно обеспечивает формирование учащихся лингвистической, коммуникативной компетенции вне языкового окружения, обеспечивает возможность овладеть им на практике особенностей функционирования языка в той или иной культуре и восприятия языка как средства межкультурного взаимодействия.

Ключевые слова: изучение иностранного языка, метод проектов, особенности использования метода проектов в процессе изучения учащимися иностранного языка.

Vasiukhnyk Sofia. Use of the project method in the process of studying by students of a foreign language. The article reveals the specificity of studying foreign languages at the present stage, which consists in the fact that in this process it is necessary to ensure students' awareness of differences in their native and foreign language culture, to form a tolerant attitude towards representatives of other peoples and cultures, the skills of foreign-language intercultural communication and readiness for dialogue of cultures, reduce the level of ethnocentrism. It is established that to solve these problems the students should develop communicative competence, which is their ability to carry out foreign language activities, their own methods of this activity, which can be ensured only if they have a certain level of linguistic competence.

It is substantiated that the effective method of its formation is the use of the project method in the process of learning by the pupils of a foreign language, because it provides for active cognitive activity of the student in the process of studying, aimed at mastering him with effective linguistic means and skills of foreign language activity taking into account the specific functioning of the language in one or another culture. It is analyzed that unlike communicative and role-playing technology and the technology of situational and linguistically oriented activities, which are widely practiced today in school in the process of studying foreign languages by pupils, the use of the project method is more productive, since it gives the teacher the opportunity to include students in real communication, research activity, the process of creating a new one, which requires the production of ideas, the search for non-standard ways, means, cooperation with others NITEL and translated into a real product of teamwork. It is established that the method of projects is most effective if to create conditions under which the student: independently extracts the necessary information for solving problems that arise in the course of the project; plans his actions and independently decides what materials he will need to carry out the tasks of the project and where he can find them; realizes himself in different situations of joint activity on the project with other students, performing different social roles (leader, performer, mediator and the like); uses different methods and methods of research; in the process of working on the project, usually communicates with other students and a teacher in a foreign language; shows cognitive creative activity; has the opportunity to realize themselves, regardless of the level of their own speech development, etc.

Keywords: foreign language study, project method, peculiarities of using the project method in the process of studying a foreign language.